

Нещодавно Міністерством освіти і науки України оприлюднено Проект для обговорення "Нова школа. Простір освітніх можливостей", яким завершується майже трьохрічний публічний діалог щодо стратегії модернізації освіти України. З питаннями про суть майбутніх змін, головні напрями розвитку школи та суперечності, з якими може зіткнутись суспільство в контексті реалізації Проекту ми звернулись до ректора Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова — провідного педагогічного університету держави — професора Віктора Андрущенка.

Віктор Андрущенко: "Нову школу збудує новий вчитель"

дитину, яка за його допомогою, має стати особистістю. Виділяючи головне, зазначаю, навряд чи можна це здійснити без великої поваги і любові вчителя та вихователя до дитини. Нова школа має розпочинатись з любові. Любов до дитини є тією першою й необхідною якістю, без якої майбутньому вчителю робити нічого. Справедливим є й те, що не кожен з майбутніх абітурієнтів володіє цією якістю повною мірою. Отже, треба виявити тих, хто любов до дитини відчуває як власне внутрішнє і головне покликання. Виявити її працювати з ними. Розпочинати треба, мабуть, з дев'ятого класу. І тільки тоді, коли випускник школи "прив'яжеться" до педагогічного університету, запрошувати його на навчання. В свою чергу, педагогічний університет має стати школою виховання любові — до дитини, батьків і Батьківщини, навчального предмету і до народу, який у неймовірно важких умовах відроджує і створює нову національну культуру, школу, державу. Сучасна система незалежного оцінювання, на основі результатів якої йде зарахування до вузу, подібне виявлення забезпечити не здатна. Її треба змінювати. Причому, не за ліквідацією тестування, а на основі його вдосконалення. Педагогічні університети мають запропонувати власну технологію виявлення тих, хто може бути вчителем. Terzijumndatum!

— **Очевидно, слід створювати спеціальні тести, які б могли виявити внутрішню спрямованість випускника школи на вчительську професію.**

— Такі тести створені співробітниками НАПН України. Є вони й у нашому університеті. На жаль, до їх впровадження в педагогічну практику справа не дійшла. Ми все ще діємо за шаблоном, який людські якості абітурієнта, а відповідно й його задатки бути вчителем, виявити не здатен. Прикро говорити, але надто багато студентів, які вступили на навчання в педагогічні університети, уже з першого семестру першого року відрізняються "за власним бажанням". Мотивація відома: не туди потрапили. Проблема відбору і залучення до університетів "свого абітурієнта" залишається вкрай актуальною.

— **Які ще інновації мають впроваджуватись у навчальний**

процес у найближчий час і у більш віддаленій перспективі?

— Майбутні інновації мають відтворювати стандарти рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетенцій ціложиттєвої освіти: вільне спілкування державною мовою; володіння іноземними мовами; математична грамотність; компетенції в природничих науках; інформаційна компетентність; уміння навчатись впродовж життя; соціальні та громадянські компетенції; підприємливість; загальнокультурна грамотність; екологічна культура та здоровий спосіб життя. В нашому університеті більшість з них вже реалізуються. Плануються далі впровадження технологій виховання християнської етики, ігрові та проектні технології, а також моделі особистісно орієнтованої освіти. Кожен студент, який готується стати вчителем, має свідомо реалізувати власну траєкторію навчального процесу.

— **Повернемось до дитини. Не секрет, сучасна дитина є дещо іншою, ніж 25-30 років тому. Новий вчитель має розуміти це коли б чи не першим.**

— Розуміти і враховувати. Дійсно, сучасна дитина більш допитлива, креативна і прагматична. Вона одночасно робить декілька справ: дивиться телевизор, грається в електронні ігри, готує уроки і їсть піцу. Характерним є те, що дитина з усім цим справляється і... не забруднює руки! Вчитель має переглянути своє ставлення до неї докорінним чином. З другого боку, кому невідомим є факт критичного перенавантаження дітей. Особливо домашніми завданнями. Сучасна школа про особливості дитячого організму, його фізичні і психічні можливості, про які писали такі видатні психологи, як І.Кон, А.Леонтьєв, С.Рубінштейн, С.Максименко, І.Бех й ряд інших вчених, здається, забула. Реформа спрямована на максимальне урахування можливостей дитини відповідно до її вікових ознак. Педагогічні університети, в свою чергу, мають ввести відповідні тренінги, спрямовані на формування здібностей (компетенцій) вчителя щодо їх виявлення і врахування.

— **Сучасна дитина уже з раннього віку орієнтується на гроші, власне, хоче бути забезпеченою, заможною. Яким чином на цю орієнтацію мають реагувати школа і вчитель?**

— Означена орієнтація є наслідком становлення ринкових відносин, майнового розмежування українського суспільства. Вони бачать і відчувають, що ті, хто ма-

ють гроші (статки) живуть краще, ніж інші. Відчувають і прагнуть у майбутньому зайняти нішу успішних, забезпечених. Саме тому, вони інакше дивляться на гроші, ніж покоління які входили в життя в 60-90-х роках минулого століття. Для більшості з них гроші — це ідол, який забезпечує майбутнє. Вони чутливо реагують на орієнтації певної частки суспільства, яка заради грошей може піти на порушення закону, злодійство і, навіть, убивство. Школа і вчитель повинні не тільки зупинити поширення цієї вкрай шкідливої орієнтації, але й сформувати у дитини цивілізоване ставлення до грошей, бізнесу, багатства.

— **Чи не перебільшуємо ми тут роль школи і знань? Адже відомо, що більшість з колишніх трієчників, яких у школі називали не інакше, як "нездарами", нині стали успішними бізнесменами, а їх однокласники-відмінники у кращому випадку — їх помічниками та референтами.**

— Ця тема потребує більш глибокої інтерпретації. Український бізнес формувався за законами "дикого капіталізму", символом якого був знаменитий Кольт. Ті, хто мав хоча б елементарні уявлення про "той світ", йти в нього відмовлялись. Сферу бізнесу заповнили люди, орієнтації яких надто далеко від моралі та справедливості. Як писав свого часу Оноре-де-Бальзак, за кожним великим статком стоїть злочин. Більшість із майбутніх бізнесменів загинули у міжособних конкурентних "розборах". Ті ж, хто вижив, розкравши ("прихвативши") народні надбання (у тому числі й владу), стали олігархами. І хоча вони нині при владі, навряд чи їх життя можна назвати комфортним. Ці люди живуть у стресі і в страху, тікають за кордон, вивозять награбоване в офшори, розуміючи, що суспільство ніколи не змирилось з глобальним пограбуванням і рано чи пізно захоче повернути собі все награбоване. Школа має забезпечити молоді від повторення трагедії покоління 90-х, виховати у дитини компетенції, які б забезпечували цивілізовану участь у бізнесі. У нашому університеті запроваджуються своєрідні бізнес-орієнтовані тренінги, спрямовані на підготовку вчителя до відповідної педагогічної практики.

— **Сьогодні, очевидно, слід говорити про необхідність виховання загальної ціннісної палітри майбутнього вчителя. Чи не так?**

— Поза всяк сумнівом. Якщо

знання є основою, а компетенції — виразом дієвої сутності особистості, то цінності мають стати її внутрішнім духовним стрижнем. Цінності визначають характер особистості, ставлення до інших людей і суспільства загалом. У новій школі освітній процес має бути підпорядкований вихованню (становленню) національних та загальнолюдських цінностей — любові й поваги до батьків і Батьківщини, готовності до їх захисту від будь-якого ворога, поваги до народів і культур світу, здатності жити і творити у площині гідності, справедливості, демократії і свободи. Нова школа буде плекати національну ідентичність, першими її основними символами якої є такі опорні категорії, як "мати", "земля" та "праця". Разом з тим, вона буде виховувати українську людину як громадянина Європи і світу, здатною до життєдіяльності у взаємодії народів і культур, з повагою до прав людини, її вільного вибору, толерантності.

— **Після десятиліть панування репресивної педагогіки перформатувати роботу школи й підготовку нового вчителя у парадигмі демократії, свободи та творчості буде вкрай непросто.**

— На швидкий успіх ми не розраховуємо. Для реалізації Проекту потрібні не тільки роки, але й десятиліття. Важливо налаштувати суспільство на перелом, переконати всяк і кожного в тім, що Нова школа, яку ми створюємо, має закласти нові підвалини людських відносин. Адже кому не зрозуміло: жити в мирі і взаємній співпраці краще, ніж воювати; любити й поважати одне одного, виховувати креативність і волелюбство у органічному зв'язку з відповідальністю, відтворювати легітимно-творчий, демократичний, а ніж злодійсько-корупційний спосіб життя — більш продуктивно, ніж сваритись, ворогувати і пишатись (як своїм власним успіхом) приховуваними від суспільства вкраденими статками. Роль вчителя у виховання такого способу буття незаперечна і глобальна.

— **Чи здатна нинішня міністерська команда, а разом з ними й Ваш знаменитий університет — лідер педагогічної освіти держави — здійснити задекларовані реформи?**

— Переконалими, абсолютно здатні. Звичайно, за підтримкою держави, громадянського суспільства і міжнародної освітньої спільноти. Ми розробили й припустили до виконання стратегії створення університету нового типу через його модернізацію. Центральним завданням має стати орієнтація на підготовку професійних працівників освітньої галузі, а її основою — дослідницький цикл і практика. Університет має готувати конкурентоспроможного вчителя, адаптованого до ринкових і демократичних перетворень, здатного жити і творити в інформаційному суспільстві, глобальному освітньому середовищі, бути громадянином Європи і світу і, одночасно, відданим патріотом української держави, речником національних інтересів.

— **Які першочергові модернізаційні заходи здійснюються у університеті?**

— Нашими першочерговими кроками є заходи щодо втілення концепції освіти для сталого розвитку у підготовці вихователів, вчителів, викладачів, інструкторів, тренерів всіх рівнів та вікових категорій у відповідності з викликами часу. Вони передбачають: підвищення якості та розширення спектру педагогічних спеціальностей, міждисциплінарність; практична підготовка вчителя завдяки ротации через дослідницький кластер та кращі викладацькі практики; орієнтація на STEM освіту (наука, технології, інженерія і математика), роль якої буде зростати експоненціально у XXI столітті; підвищення ролі та значення громадянської складової у підготовці вчителя; посилення зв'язків університету зі школою; реалізація європейської стратегії педагогічної

освіти.

— **Яка роль у здійсненні цих заходів відводиться студентам? Адже відомо, що нинішні студенти з неохотою приймають нововведення, а тим паче — запропоновані адміністрацією форми і напрями активності. У них свій світ, досить незрозуміла для старшого покоління система пріоритетів. Певні суперечності зі студентами були і у вашому закладі.**

— Студент — це молодий, активний і креативний суб'єкт і об'єкт життєдіяльності вишу. У нього свій світ і своя субкультура, без розуміння і прийняття якої реалізація модернізаційних проектів є справою нереальною. Студент є нашим роботодавцем. Вся організаційна, навчальна, наукова і т. ін. робота має обертатись навколо студента, як планети навколо сонця. Центром цієї роботи є пробудження внутрішньої енергії студента й введення його в контекст змін у якості активного суб'єкта. Розгалуженим і широкоформатним в університеті є студентське самоуправління. Молодь не приймає будь-яких виявів несправедливості, не терпить суперечностей, до яких старші покоління викладачів практично звикли. Завдяки Інтернету студенти активно вивчають досвід організацій педагогічної справи в університетах Європи і світу, вносять досить цікаві пропозиції. І хоча не всі з них є конструктивними, ми намагаємось працювати разом. Непорозуміння між керівництвом студентського самоуправління та адміністрацією, інспіровані рейдерами, які намагались захопити університет, залишилися в минулому. Переважна більшість студентів і викладачів, власне, як і сучасне студентське самоуправління, налаштовані на конструктивну працю, в центрі якої лежать інтереси держави, освіти, університету, студентів.

— **Що нового, цікавого й оригінального для студентів реалізується в Вашому виші?**

— Насамперед, програма академічної мобільності, реалізація Проекту "Подвійний диплом" з університетами Литви, Польщі, Чехії, інших країн Європростору.

По-друге, введення студентів у світ високої науки. Студентське наукове товариство імені Григорія Волинка не тільки проводить різноманітні (у тому числі й міжнародні) наукові форуми, але й ініціює спільні з викладачами наукові розробки, результати яких публікуються у наукових часописах, збірниках наукових повідомлень.

По-третє, впроваджується Проект розвитку молодіжного партнерства — "Міжнародна школа молодого лідера" на базі навчального центру "Синевір" (Закарпатська область).

По-четверте, розгортається волонтерський рух, створюється Науково-практичний центр реабілітації воїнів АТО та переселенців з територій бойових дій та анексованої Автономної Республіки Крим.

Нарешті, університет підтримує різноманітні вияви активності студентів в частині фізкультурно-оздоровчої та мистецької діяльності, екології, участі студентів та викладачів у соціокультурних заходах м. Києва та держави, благодійних акціях, спрямованих на підтримку людей з особливими потребами, переселенців, біженців.

Ми хочемо, щоб випускник університету, насамперед, майбутній вчитель, жив реальним, а не уявним (віртуальним, ілюзійним) життям усього суспільства, формувався як високий фахівець своєї справи, а в майбутньому — став справжнім професіоналом, наставником і вихователем наступних поколінь.

Розмову вів
Антон ЮРЧЕНКО,
спеціально для "Освіти"